

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРУКТУРИЗАЦІЇ ВИТРАТ ТА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Розглянуто питання управління витратами виробництва та прийняття управлінських рішень. Запропонована структуризація витрат, виходячи із зарубіжного та вітчизняного досвіду. Доповнено розуміння витрат виробництва стосовно сучасних реалій розвитку економіки.

Ключові слова: бухгалтерський та економічний зміст витрат, виробничі витрати, зміст категорії витрат, калькулювання, управлінський облік, управлінські рішення, формування витрат.

M. V. IVANOV

Khmelnitskiy National University

RESEARCH AND THEORETICAL PRINCIPLES STRUCTURING COSTS AND MANAGEMENT DECISIONS

This scientific study is devoted to the research of the management of the cost of production and management decisions. The proposed structuring costs, based on international and national experience. Supplemented understanding of production costs in relation to the realities of modern economic development. The aim-based on a synthesis of research theoretical and methodological aspects of formation production costs to supplement the understanding of the costs production in relation to present-day realities of economy. «Costs» – a worthwhile expression of the absolute value of the applied-consumed resources needed to implement industrial and business enterprises and reaching the set purpose. This definition of the term «cost» is methodological basis for their classification and assessment.

Keywords: accounting and economic content costs, production costs, meaning cost category, calculation, management accounting, management decisions, expenses formation.

Постановка проблеми. Посткризовий стан економіки України спонукає трансформувати систему менеджменту трудових колективів, акціонерів та інвесторів щодо динаміки економічного зростання через мінімізацію витрат та отримання максимальних прибутків. Отже, основним мотивом діяльності підприємства в ринкових умовах є максимізація прибутку. Реальні можливості реалізації цієї стратегічної мети в багатьох випадках обмежені витратами виробництва та попитом на продукцію, що виробляється. Отримання найбільшого ефекту з найменшими витратами, економія ресурсів залежать від того, як підприємство вирішує питання управління витратами, котре передбачає пошук способів їх зниження. Витрати є основним обмежувачем прибутку і одночасно головним чинником, який впливає на обсяг продукції.

Сучасне підприємство включає такі види діяльності: основний, фінансовий, інвестиційний. Зазначимо, що для координації цих видів діяльності підприємства використовують таку функцію, як управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методологічні і методичні аспекти формування виробничих витрат в господарстві досить ґрунтовно досліджені і опубліковані в наукових працях вітчизняних учених економістів. Аналіз сучасної вітчизняної економічної літератури показує, що ряд авторів (І.М. Бойчик, Н.М. Бондар, О.П. Крайник, З.В. Клепикова, В.В. Лук'янова, Ю.С. Цал-Цалко) характеризують і визначають витрати виробництва, як грошову форму витрат на засоби виробництва, оплату праці і соціальні заходи, конкретним вираженням яких є собівартість продукції. Проте зазначимо, що питання науково-теоретичних засад структуризації витрат та прийняття управлінських рішень недостатньо досліджені, через те ми у своєму науковому дослідженні більш детально на них зупинимось.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення наукових теоретико-методологічних аспектів формування виробничих витрат, доповнення розуміння витрат виробництва стосовно сучасних реалій розвитку економіки.

Результати дослідження. Сучасна система управлінських функцій складається з планування, організаційної роботи, контролю і регулювання (див. рис. 1).

На рис. 1 ми бачимо структуру управлінських функцій підприємства, зокрема:

1. Планування – воно може бути коротко- та довготерміновим. Перспективний план накопичує всі пропозиції адміністрації та інших членів колективу щодо майбутнього розвитку підприємства протягом 3–5 чи більше років. Задача планування – передбачити всі потреби та запити для розвитку підприємства і розробити спеціальні заходи для прийняття управлінських рішень. (ПУР) В процесі планування підприємство повинно обрати альтернативу розвитку, чітко дати відповідь, яким чином будуть виконані поставлені задачі і розробити програму дій щодо її впровадження.

2. Організаційна робота – одна із функцій управління – полягає у створенні відповідних управлінських структур, робота яких буде спрямована на досягнення намічених цілей та координацію

зусиль окремих виконавців. Підприємство повинно бути поділене на групи, секції, відділи та центри відповідальності. Цей поділ забезпечить вирішення проблем по виконанню поставлених перед підприємством задач, забезпечить умови для досягнення запланованих цілей.

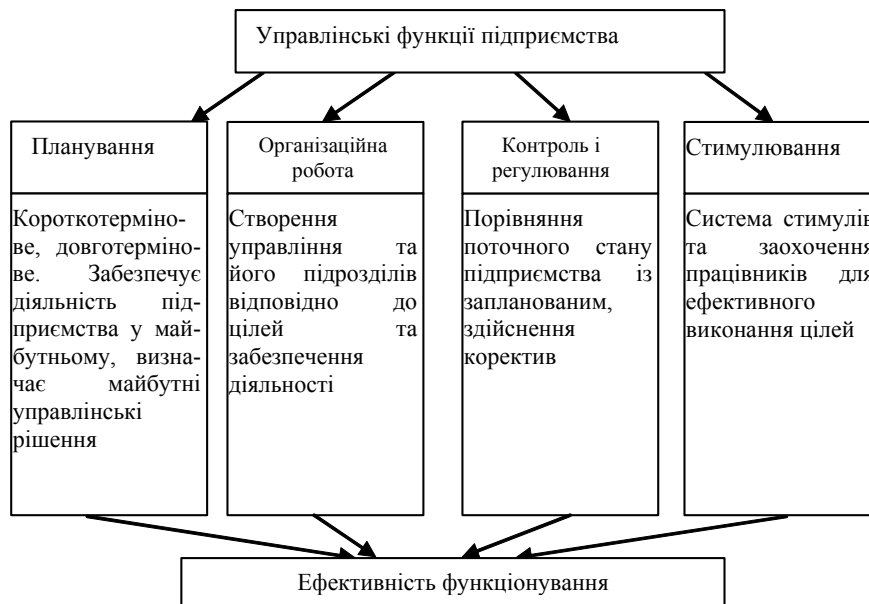

Рис. 1. Менеджмент підприємства

3. Контроль і регулювання – це порівняння фактичних результатів діяльності підприємства з плановими показниками з метою виявлення відхилень та коректування їх. Цей процес допоможе адміністрації вияснити, чи будуть виконане довго- та короткотермінове планування розвитку підприємства, дозволить виявити потенційні проблеми та прийняти заходи щодо їх уникнення. Стимулювання – це вміння керівника секції, групи, відділу або центру відповідальності знайти мотивацію для підлеглих, прикласти всі зусилля, знання та вміння для виконання поставлених задач та цілей і прийняття відповідних рішень.

В процесі управління об'єктами вивчення та їх аналізу є витрати, в основу яких покладений принцип: різні витрати для різних цілей.

Отже, варто зазначити, що сутність поняття "витрати" є складною економічною категорією, виходячи з їх місця, ролі й етапу виникнення у діяльності підприємства. З метою глибшого з'ясування сутності витрат розглянемо початковий етап їх формування, виходячи з того, що поняття "витрати" певним чином пов'язане з поняттям "ресурси". Формування виробничих ресурсів підприємства відбувається на ринку капіталу (рис. 2).

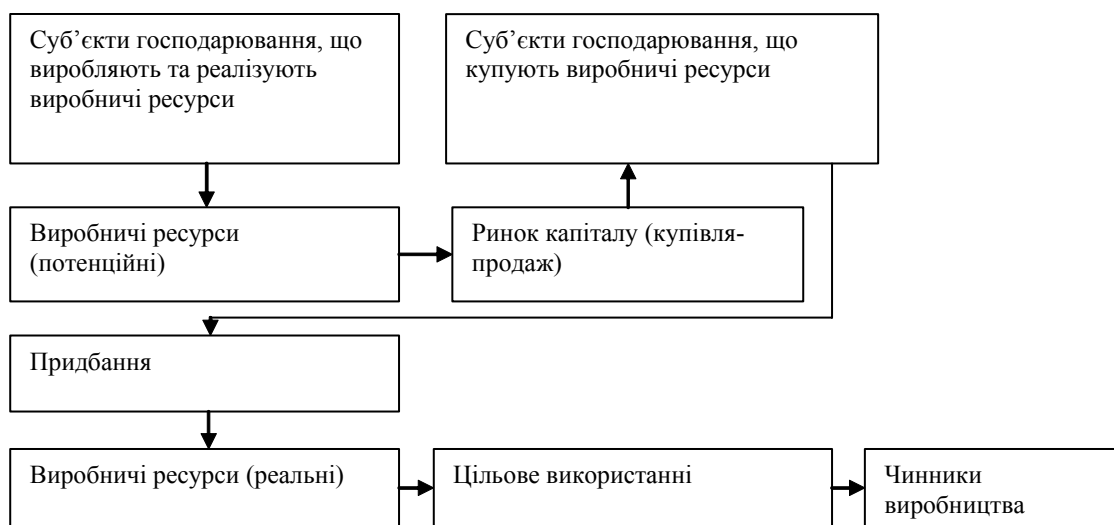

Рис. 2. Формування виробничих ресурсів підприємства

Поки необхідні ресурси знаходяться на ринку капіталу, вони є потенційними для підприємства. Якщо підприємство купує їх для забезпечення досягнення певної мети розвитку, вони стають реальними

ресурсами або чинниками виробництва для цього підприємства. Таким чином, потенційні ресурси перетворюються в реальні ресурси (активи) підприємства тільки з моменту їх придбання, а в чинники виробництва – з моменту їх цільового використання. Одна частина сформованих ресурсів підприємства забезпечує процес виробництва протягом довготривалого періоду, не змінюючи при цьому свою натуральну форму, а інша частина перебуває у сфері виробництва й обігу і споживається впродовж одного виробничого циклу. Відповідно перший вид ресурсів називають застосованими ресурсами, а другий – споживаними. Слід зазначити, що в діяльності підприємства спочатку мають місце застосовані ресурси, а потім споживані. Застосовані ресурси поступово споживаються в процесі виробництва, тобто стають частково споживаними. Задіяні в процесі діяльності підприємства ресурси, зафіксовані в грошовій формі, формують його витрати (рис. 3).

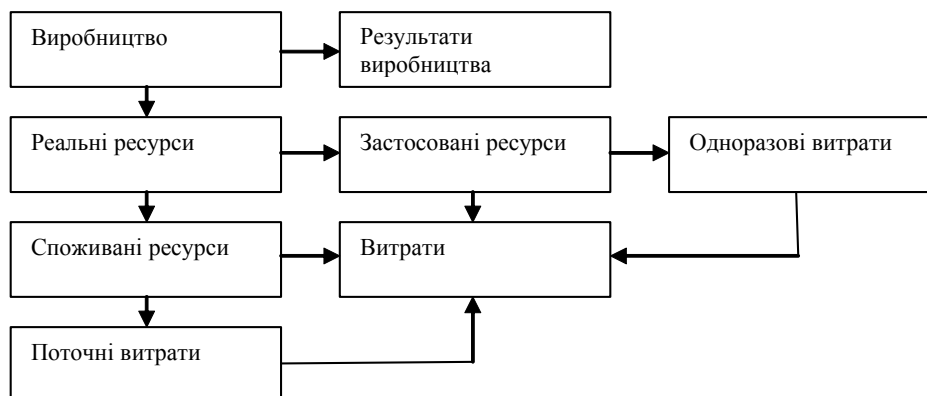

Рис. 3. Методологічні засади визначення сутності терміна «витрати»

Висновки. Вартісне вираження абсолютної величини стосовно спожитих ресурсів є «витрати», які є необхідними для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставленої мети. Таке визначення терміна «витрати» є методологічною базою для їх класифікації та оцінки.

У науковій літературі є два підходи до визначення витрат виробництва: бухгалтерський та економічний. Поняття бухгалтерських витрат включає вираження спожитих засобів виробництва у грошовій формі. За цих умов підставою для класифікації витрат є задокументований факт їх здійснення. Бухгалтерія не дає відповіді на питання, чи доцільними були витрати, не дає оцінки щодо обґрунтованості витрат, оскільки ці питання стосуються керівників виробництва та управління.

Грошовий вираз виробничих витрат не виражає їх суті, а є необхідним з огляду на неоднорідність витрачених ресурсів і потреби сумувати їх між собою. Вартісне вираження витрат дає змогу: 1) встановити загальну кількість витрачених чинників виробництва та отриманого при цьому ефекту; 2) порівняти витрати на виробництво подібних товарів різними підприємствами; 3) здійснити оцінку рентабельності окремих товарів та послуг, різного роду діяльності; 4) оцінити рентабельність зміни матеріалу, технології, машин, організації виробництва тощо.

З економічного погляду витрати складають тільки ту частину споживання, яка є необхідною. Тому витрати виробництва можна визначити як економічно обґрунтовані витрати матеріальних ресурсів і засобів праці за певний період часу, виражені в грошовій формі, тобто витрати згідно з нормами та стандартами, характерними для певного виду діяльності. Перевитрати поза встановлені норми не можуть трактуватися як витрати виробництва. З економічної точки зору це витрати, або надлишкові витрати, що свідчить про неефективне використання чинників виробництва.

Література

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства : [навч. посіб.] / Бойчик І.М. – К. : Атіка, 2004. – 480 с.
2. Бондар Н. М. Економіка підприємства : [навч. посіб.] / Бондар Н.М. – К. : А.С.К., 2004. – 400 с.
3. Економічна теорія / [за ред. В.О. Білика, П.Т. Саблука]. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – 952 с.
4. Лук'янова В.В. Адаптація функціонування підприємства до ризику у нестабільному ринковому середовищі / В.В. Лук'янова // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Зб. наук. пр. Луцький національний технічний університет. – Луцьк. – 2010. – Вип.7 (25), Ч. 2. – С. 207–215.
5. Момот Л.В. Теоретичні основи класифікації витрат та особливості формування процесу прийняття управлінських рішень (зарубіжний і вітчизняний досвід) / Л.В. Момот // Наук. пр. нац. ун-ту харч. технологій. – 2005. – № 17. – С. 17–19.
6. Нагорнюк О. Теоретико-методологічні основи формування виробничих витрат / О. Нагорнюк // Журнал «Аграрна економіка» 2011. – Т. 5. – № 1–4.

7. Охріменко В.І. Витрати та собівартість сільськогосподарської продукції в регулюванні економічних відносин сільськогосподарських підприємств : [монографія] / В. І. Охріменко. – К. : Логос, 2009. – 388 с.

References

1. Bojčyk I. M. Ekonomika pidpryjemstva : navč. posib. / I. M. Bojčyk. – K. : Atika, 2004. – 480 s.
2. Bondar N. M. Ekonomika pidpryjemstva : navč. posib. / N. M. Bondar. – K. : A.S.K., 2004. – 400 s.
3. Ekonomična teorija / [za red. V. O. Bilyka, P. T. Sabluka]. – K. : NNC IAE, 2004. – 952 s.
4. Luk'janova V.V. Adaptacija funkcionuvannya pidpryjemstva do ryzyku u nestabilnomu rynkovomu seredovyšči / V.V. Lukjanova // Ekonomični nauky. Serija «Oblik i finansy». Zb. nauk. pr. Luc'kyyh nacional'nyj tekhnichnyj universytet. – Vypusk 7 (25), Č. 2 – Luc'k. – 2010 – S. 207-215.
5. Momot L. V. Teoretyčni osnovy klasyfikaciji vytrat ta osoblyvosti formuvannya procesu pryjnjattja upravlin's'kyyh rišen' (zarubiznyj i vitčyznjanyj dosvid) / L. V. Momot // Nauk. pr. Nac. un-tu xarč. tehnolohij. – 2005. - # 17. - S. 17-19. - Bibliohr.: 9 nazv. - ukr.
6. O. Nahornjuk Teoretyko-metodolohični osnovy formuvannya vyrobnyčyyh vytrat / O. Nahornjuk // Žurnal «Ahrarna ekonomika» 2011, t. 5, # 1-4.
7. Oxrimenko V. I. Vytraty ta sobivartist' sil's'kohospodars'koji produkciji v rehuljuvanni ekonomičnyx vidnosyn sil's'kohospodars'kyyh pidpryjemstv : monohrafiya / V. I. Oxrimenko. – K. : Logos, 2009. – 388 s.

Надійшла 11.01.2014; рецензент: д. е. н.

УДК 330.1:338.4

Н. В. ЖИКАЛЯК

Государственное региональное геологическое предприятие "Донецкгеология", г. Артёмовск

ВЫБОР МЕТОДА РАСЧЁТА СТАВОК ПЛАТЫ ЗА НЕДРА ПРИ ДОБЫЧЕ ПОЛЕЗНЫХ ИСКОПАЕМЫХ

В статье обоснован выбор метода расчёта ставок платы за недра при добыче полезных ископаемых, разработан на этой основе порядок специального рентного налогообложения горных компаний Украины в процессе добычи и первичной переработки минеральных ресурсов. Проведён критический анализ подходов к расчёту платы за недра при добыче полезных ископаемых. Обосновано использование роялти в процентах от скорректированного дохода, налоговой базой которого является валовой доход от реализации продукции горной компании без учёта затрат, связанных с поставкой её потребителю; предложена дифференциация ставок роялти по каждому передаваемому недропользователям месторождению (участку земли и недр) в целях исследовательско-промышленной разработки и добычи минеральных ресурсов.

Ключевые слова: плата за недра, минеральные ресурсы, ставка, рентное налогообложение.

N. V. ZHYKALYAK

State Regional Geological Enterprise "Donetskgeologiya", Artyomovsk

CHOICE OF ROYALTY RATES CALCULATION METHOD IN MINING

The choice of royalty rates calculation method in mining, the order of the special rent taxation of mining companies in Ukraine during the extraction and primary processing of mineral resources are grounded. A critical analysis of approaches to the calculation of royalty in mining is given. It is shown that the methods used in Ukraine does not allow to correctly determine the amount of royalty rates, reasonable suggestions on how to calculate the royalty rates to be developed. It is proved that the allocation in the accounting profits of mining rents to calculate this based on the royalty rate should be guided not by a variety of mathematical relationships, and then, what rate of return can be considered acceptable for investors of mining companies with the risk factors associated with objective features of the mountain activities and field as well as institutional conditions of its development. The use of royalty as a percentage of adjusted income, the tax base is the gross income from the sale of mining companies, excluding costs associated with the delivery to the consumer; differentiated royalty rates for each transmitted subsoil users deposits (areas of land and mineral resources) to research and commercial development and extraction of mineral resources are grounded.

Keywords: fee for mineral resources, mineral resources, rate, rent taxation

Введение

Деятельность добывающей промышленности связана с использованием больших объёмов минеральных ресурсов. В этой связи особую значимость представляют вопросы государственного регулирования рентных отношений, определяющих необходимость платы обществу за использование принадлежащих ему недр. В качестве задач рентной политики некоторыми украинскими учёными выдвигается разработка форм и методов исчисления рентной составляющей доходов, экономической модели расчёта горной ренты в рамках стоимостной оценки месторождений, определение уровня максимально целесообразного изъятия ренты во всех сферах и на всех стадиях её создания [1, с. 11]. Постановка этой задачи в 2003 г. (году принятия Налогового кодекса Украины) позволяет сделать вывод, что формы и методы исчисления ренты и расчёта на этой основе ставок платы за недра (роялти) на тот момент в Украине ещё не были разработаны. Вместе с тем метод определения ставок роялти имеет